

Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen

**ANTAGEN AV INGO-KONFERENSEN
VID MÖTET DEN 1 OKTOBER 2009**

I.

II.

III.

IV.

V.

Inledning	5
Syfte och målgrupper	7
Ramar för medverkan	9
Hur organisationer kan medverka	13
Matris för medverkan i beslutsprocessen	27

I. Inledning

Trots att många människor deltar i olika samhällsverksamheter är relativt få intresserade av eller aktiva i de politiska processerna. Civilsamhället spelar därför en viktig roll i den demokratiska processen då det ger medborgare möjlighet att kanalisera olika synpunkter och intressen i den politiska beslutsprocessen vid sidan av de politiska partierna och olika lobbyorganisationer.

Europarådets ministerkommitté erkänner i dess rekommendation (2007) 14 ”idéburna organisationers oumbärliga bidrag till utvecklingen och genomförandet av demokrati och mänskliga rättigheter, i synnerhet genom främjande av allmänhetens medvetenhet och deltagande i det offentliga samhället samt säkrande av öppenhet och ansvarighet hos myndigheter.”

Vid Europarådets forum för demokratins framtid, som hölls i Sverige i juni 2007, uppmanade deltagarna Europarådets INGO-konferens (konferensen för internationella icke-statliga organisationer) att ta fram en europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Den skulle bl a omfatta olika mekanismer för idéburna organisationer att kunna delta i den politiska beslutsprocessen men också visa på sätt för det civila samhället att delta i den offentliga politiken.

Mot bakgrund av detta tog INGO-konferensen ansvaret för att utarbeta ett förslag till en kod för medverkan i den politiska beslutsprocessen. Detta dokument beskriver bakgrunden och listar verktyg för hur medborgare genom engagemang i idéburna organisationer kan delta i den politiska beslutsprocessen. Det här dokumentet har tagits fram av företrädare från civilsamhället, har gemensamt utformats genom en europeisk samrådsprocess bland idéburna organisationer, prövats och kommenterats av medlemmar i nationella och internationella idéburna organisationer och används redan av aktiva i civilsamhället och myndighetsföreträdare.

Europarådets INGO-konferens har i den här koden försökt sammanställa ett användbart, strukturerat och pragmatiskt verktyg riktat till både beslutsfattare och idéburna organisationer.

Koden listar goda exempel. Den är inte bindande, föreskriver inga regler och kräver inga tvingande mekanismer. Istället försöker den ge olika aktörer, som är involverade i den demokratiska processen, förslag och idéer till hur organisationer kan medverka på olika sätt vid olika tillfällen. Dessa idéer bygger på praktiska erfarenheter från dialog och samarbete mellan idéburna organisationer och det offentliga. Syftet är att underlätta samverkan mellan de olika aktörerna och att stärka medborgarnas medverkan och deltagande i de demokratiska processerna på lokal, regional och nationell nivå.

Under arbetets gång inhämtade INGO-konferensen råd och synpunkter från Europarådets övriga institutioner. Som resultat välkomnar både Europarådets kommunalkongress och Europarådets parlamentariska församling koden. Kongressen nämnde specifikt att de kommer att bidra till att den sprids och kommer också att använda den i sitt eget arbete. Den parlamentariska församlingen betonade också värdet av ett verktyg i medborgardemokratin.

Denna kod kommer förhoppningsvis att ge politiska resultat. Den kommer att ge stöd och kraft till den aktuella trenden bland lokala, regionala och nationella myndigheter att rådgöra och samarbeta med det civila samhället genom att föra in moderna verktyg i den demokratiska styrprocessen samtidigt som medborgardeltagandet fördjupas i det offentliga samhället.

II. Syfte och målgrupper

Det grundläggande syftet med koden är att bidra till att skapa en bra miljö för idéburna organisationer i Europarådets medlemsländer och i Vitryssland när det gäller deltagande i den politiska beslutsprocessen. Detta görs genom att på europeisk nivå definiera ett antal principer, riktlinjer, verktyg och mekanismer för samråd. Avsikten är att koden ska kunna tillämpas på lokal, regional och nationell nivå. Den bygger på erfarenheter från idéburna organisationer i hela Europa som delat med sig av sina exempel och metoder för samverkan med myndigheter.

Ett annat syfte med koden är att den ska vara ett betydelsefullt och effektivt verktyg för idéburna organisationer från lokal till internationell nivå i deras dialog med parlament, regeringar och myndigheter. Den syftar till att bli ett interaktivt verktyg av handlingsorienterad karaktär, och är därför användbar för idéburna organisationer och myndigheter i hela Europa. För att underlätta tillämpningen av denna kod kommer det också att finnas en bank med fallstudier och en ytterligare uppsättning praktiska verktyg i ett senare skede.

Koden är avsedd för nationella idéburna organisationer inklusive regionala och lokala organisationer i Europarådets medlemsländer och i Vitryssland, samt för organisationer på europeisk och internationell nivå.

Den är också riktad till myndigheter, inklusive parlament, regeringar och den offentliga förvaltningen på lokal, regional och nationell nivå. Den är avsedd för många olika användare. Tanken är att den ska kunna användas på alla nivåer inom den offentliga förvaltningen.

III. Ramar för medverkan

III.i. Parametrar inom det civila samhället

Idéburna organisationer och det organiserade civila samhället bidrar på ett oundgängligt sätt till utveckling och förverkligande av demokrati och mänskliga rättigheter. Europarådets definition av idéburna organisationer (här icke-statliga organisationer – NGO:s) återfinns i ministerkommitténs rekommendation (2007) 14, där det fastslås att idéburna organisationer är frivilligorgan eller frivilligorganisationer som har etablerats för att driva grundarnas och medlemmarnas i allt väsentligt ideella mål. I förhållande till den här koden för medborgarmedverkan omfattar termen ”icke-statliga organisationer” idéburna organisationer och det organiserade civila samhället såsom frivilligorganisationer, ideella organisationer, föreningar, stiftelser, välgörenhetsorganisationer samt andra intressebaserade grupper. Dessa idéburna organisationers kärnverksamheter är inriktade på att främja värden som social rättvisa, mänskliga rättigheter, demokrati och rätts-säkerhet. Inom dessa områden verkar idéburna organisationer för den goda saken och för att förbättra människors livssituation.

Idéburna organisationer har en central funktion i deltagandeprocessen i ett öppet och demokratiskt samhälle genom att de involverar många människor. Det faktum att många av dessa individer också är väljare understryker den kompletterande relationen till den representativa demokratin.

Idéburna organisationer kan bidra med kunskap och oberoende expertis i den politiska beslutsprocessen. Därför tar den politiska makten på alla nivåer, från lokal, regional och nationell nivå, samt på internationell nivå ofta hjälp av idéburna organisationer och använder deras erfarenheter och kompetens när det gäller utveckling och genomförande av politik. Idéburna organisationer vilar dessutom på ett ofta unikt förtroende från sina medlemmar och från samhället för att ge uttryck för oro, företräda särskilda intressen och skapa engagemang för olika sakfrågor, och ger ett avgörande bidrag till utvecklingen av politiken.

Denna kod understryker det organiserade civila samhällets bidrag till den demokratiska processen. Den fokuserar inte på den närliggande frågan om medborgardeltagande, dvs individer. I detta sammanhang förutsätts att grundandet av föreningar och idéburna organisationer är ett resultat av oberoende social organisering och att det inte enbart bygger på individens handlande. Organiserade grupper existerar för att gynna medlemmarnas intresse till gagn för samhället i stort. De fungerar som en kanal för samla att deltagandet och som en multiplikator för medborgarnas engagemang.

III.ii. Principer för medverkan

För att främja en fungerande samverkan bör idéburna organisationer och myndigheter agera utifrån följande gemensamma principer:

Medverkan

Idéburna organisationer samlar och kanaliserar medlemmars, brukares och berörda medborgares synpunkter. Denna input är ett centralt bidrag till den politiska beslutsprocessen genom att den ökar kvaliteten, förståelsen och den långsiktiga användbarheten av det politiska initiativet. En förutsättning för denna princip är att processerna för att kunna delta är öppna och tillgängliga, och att de bygger på överenskomna parametrar.

Tillit

Ett öppet och demokratiskt samhälle bygger på öppen samverkan mellan aktörer och sektorer. Idéburna organisationer och myndigheter har olika roller men det gemensamma målet att förbättra människors liv kan bara uppnås på ett tillfredsställande sätt om processen bygger på tillit, vilket förutsätter respekt och ömsesidigt förtroende.

Ansvar och öppenhet

Att agera i allmänhetens intresse kräver öppenhet, ansvar och tydlighet från både de idéburna organisationerna och från myndigheter, med transparens i alla skeden.

Oberoende

Idéburna organisationer måste betraktas som fria och oberoende organ med hänsyn till deras syften, beslut och aktiviteter. De har rätt att agera

självständigt och att ge uttryck för synpunkter som skiljer sig från de myndigheter som de samarbetar med.

III.iii. Villkor för medborgardeltagande

Stödet för fri föreningsverksamhet återfinns i flera antagna dokument. Enligt Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ECHR) kräver dessa förutsättningar att det råder yttrandefrihet (artikel 10 i ECHR), mötes- och föreningsfrihet (artikel 11 i ECHR) samt relevant rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

För att garantera att idéburna organisationers oumbärliga bidrag inkluderas och tas hänsyn till utan diskriminering i den politiska beslutsprocessen krävs att man skapar en miljö med rätt förutsättningar. Dessa är bl.a. rättssäkerhet, vidmakthållande av grundläggande demokratiska principer, politisk vilja, gynnsam lagstiftning, tydliga förfaranden, långsiktigt stöd och resurser för ett långsiktigt hållbart civilt samhälle samt att det finns gemensamma plattformar för dialog och samarbete. Dessa villkor möjliggör en konstruktiv samverkan mellan idéburna organisationer och myndigheter och bygger på ett ömsesidigt förtroende och en ömsesidig förståelse för deltagandedemokrati.

IV. Hur organisationer kan medverka

För att kunna uppfylla syftet med koden och säkerställa att denna är både relevant och fungerar praktiskt så beskriver det här avsnittet hur idéburna organisationer kan delta i den politiska beslutsprocessen.

Det finns två sammanlänkade dimensioner i den här processen. Den första dimensionen är de olika nivåerna man kan medverka på som beskrivs i avsnitt iv.i, graderade från lägsta till högsta engagemang, dvs från enkel informationsförmedling till samråd, dialog och slutligen partnerskap mellan idéburna organisationer och det offentliga. Den andra dimensionen är de olika stegen i den politiska beslutsprocessen som beskrivs i avsnitt iv.ii. Dessa sex steg är de som myndigheter följer, från att fastställa agendan via genomförande till granskning och omformulering av ett politiskt beslut eller område.

Avsnitt iv.iii beskriver övergripande verktyg som kan tillämpas vid alla steg i den politiska beslutsprocessen som exempelvis överenskommelser och olika strukturer för samverkan.

Alla dessa dimensioner och element kombineras därefter i en matris för medverkan i den politiska beslutsprocessen (avsnitt v), som visar hur dessa är relaterade till varandra i processen.

IV.i. Olika nivåer för medverkan

Idéburna organisationers engagemang i de olika stegen i den politiska beslutsprocessen varierar utifrån deltagandets intensitet. Det finns fyra successiva nivåer för medverkan, från lägst till högst aktivt deltagande. Dessa är: information, samråd, dialog och partnerskap. De kan tillämpas i alla steg i beslutsprocessen, men de är ofta särskilt relevanta vid särskilda skeden i processen. Det är viktigt att betona att dessa nivåer inte är en process i sig, dvs att syftet inte är att man ska sträva efter ett partnerskap i alla situationer. De olika nivåerna syftar istället till att vara ett sätt sortera olika mekanismer och processer som stöd vid val av aktiviteter och strategier för att bäst nå målen.

1. Information

Tillgång till information är grunden för alla efterföljande steg för att idéburna organisationer ska kunna delta i den politiska beslutsprocessen. Information är den lägsta nivån av medverkan och består i regel av enkelriktad information från myndigheterna. I detta fall varken krävs eller förväntas en samverkan med eller ett engagemang från idéburna organisationer.

Information är nödvändig för alla steg i den politiska beslutsprocessen.

2. Samråd

Detta är en form av initiativ från myndigheter som efterfrågar input om särskilda politiska frågor från olika aktörer bl a idéburna organisationer. Samråd sker oftast genom att myndigheterna informerar idéburna organisationer om den aktuella politiska utvecklingen och inbjuder dem att ge kommentarer, synpunkter och feedback. Initiativet till samråd och val av ämnen sker på initiativ från myndigheter, inte från de idéburna organisationerna.

Samråd är relevant för alla steg i den politiska beslutsprocessen, men i synnerhet vid formulering, granskning och omformulering.

3. Dialog

Initiativet till dialog kan tas av båda parter. Dialog kan endera vara bred eller mer av en samverkande form.

En bred dialog är en tvåvägskommunikation som bygger på gemensamma intressen och eventuella gemensamma mål för att ha ett regelbundet utbyte av synpunkter. Den kan exempelvis vara öppna offentliga utfrågningar eller större möten mellan idéburna organisationer och myndigheter. Diskussionen förblir bred och den har ingen uttalad koppling till någon aktuell politisk process.

En samverkande dialog bygger på gemensamma intressen för att utveckla ett särskilt politikområde eller för att lösa ett gemensamt problem. Den samverkande dialogen leder i regel till en gemensam rekommendation eller strategi, alternativt lagstiftning. Här är dialogen mer bemyndigande än den breda dialogen eftersom den består av gemensamma, ofta täta och ordinarie möten för att utveckla centrala politiska strategier, och den leder ofta till överenskomna resultat.

Stort värde fås vid dialog i alla steg av den politiska beslutsprocessen, men den är speciellt avgörande när det gäller att fastställa agendan, att formulera och omformulera politiken.

4. Partnerskap

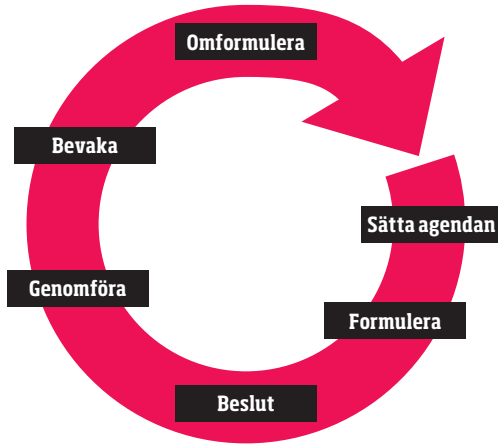
Ett partnerskap förutsätter delat ansvar i varje steg i den politiska beslutsprocessen från att fastställa agendan, formulera politiken, fatta beslut och genomföra politiska initiativ. Det är den högsta formen av deltagande.

På denna nivå träffas idéburna organisationer och myndigheter för ett nära samarbete. Viktigt att betona är att idéburna organisationer fortsätter att vara oberoende och ha rätt att påverka och agera oberoende av en partnerskapsituation. Partnerskap kan exempelvis omfatta aktiviteter som delegering av en särskild uppgift till en idéburen organisation, som att exempelvis tillhandahålla tjänster, etablering av ett organ för gemensamt beslutsfattande, inklusive resursfördelning.

Partnerskap kan ske i alla steg av den politiska beslutsfattandet, och det är särskilt relevant för att fastställa agendan och under genomförandefasen.

IV.ii. Steg i den politiska beslutsprocessen

Nedan beskrivs cykeln för den politiska beslutsprocessen i sex olika steg: sätta agendan, formulering av politiken, beslut, genomförande av politiken, bevakning och omformulering av politiken. Varje steg innefattar olika möjligheter för samverkan mellan idéburna organisationer och myndigheter.

1. Sätta agendan

Den politiska agendan fastställs vanligtvis i samråd mellan parlament och regering, men också ofta genom idéburna organisationers kampanjer och lobbying för frågeställningar, intressen eller kritik. Nya politiska initiativ är ofta resultatet av kampanjer som har letts av idéburna organisationer. I detta skede har idéburna organisationer som mål att påverka beslutsfattarna i medlemmarnas eller allmänhetens intresse genom att aktivt påverka på ett sätt som bidrar till den politiska debatten.

Idéburna organisationers bidrag:

- **FÖRESPRÅKA:** Att tala eller lobba för en speciell fråga, medborgargrupp eller intresse, väcka frågeställningar, ta upp problem och behov, att lägga fram synpunkter eller ett allmänt intresse som ännu inte täcks av lagstiftning, policydokument, instrument eller åtgärder.
- **INFORMERA OCH MEDVETANDEGÖRA:** Förmedla idéburna organisationers erfarenheter och upptäckter till det offentliga, involvera och företa medlemmar, användare och medborgargrupper. Agera som en kanal för att nå medborgare, att lyssna, reagera och informera.
- **EXPERTIS OCH RÅDGIVNING:** Experter med kunskaper om ett särskilt ämne spelar en nyckelroll när den politiska agendan ska fastställas. Denna analys och forskning identifierar aktuella och framtida behov i samhället och ger avgörande perspektiv.

-
- **INNOVATION:** Utveckling av nya lösningar och infallsvinklar. Visa hur de kan integreras i den politiska agendan.
 - **TILLHANDAHÅLLA TJÄNSTER:** Idéburna organisationer som utförare är centrala aktörer i att utforma politik och att skapa alternativa och nya lösningar för en särskild grupp av brukare.

Det offentliga ansvarsområden:

- **INFORMATION:** Tillhandahålla aktuell och riktig information i tid i ett lättillgängligt format till alla intresserade parter.
- **PROCESSER:** Utveckla och säkerställa en öppen beslutsprocess. Skapa och erbjuda tydliga, öppna och tillgängliga processer så intresserade parter kan delta.
- **RESURSER:** Möjliggöra för idéburna organisationer att delta genom att exempelvis ge finansiellt stöd, erbjuda lokaler eller administrativt stöd.
- **LYHÖRDHET:** Säkerställa att relevanta myndighetsföreträdare är aktivt engagerade och lyssnar, reagerar och ger feedback.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Enkel och fri tillgång till relevant och riktig information i rätt tid om den politiska processen, dokument och politiska beslutsfattare, tex via databaser på Internet.
- Forskning för att ta fram ett underlag om en angelägen fråga och utveckla förslag till lösningar.
- Organisering av kampanjer och lobbying av idéburna organisationer baserade på medvetandegörande som exempelvis policydokument, affischer och broschyrer, webbplatser, pressmeddelanden och offentliga demonstrationer.
- Webbplats med omfattande tillgång till centrala dokument och information om olika offentliga evenemang.

SAMRÅD:

- Petitioner kan ske med hjälp av webbverktyg, som exempelvis e-petition eller webbforum.
- Samråd och remisser på webben eller med andra tekniker, för att samla in intressenters engagemang och förslag.

DIALOG:

- Utfrågningar och offentliga forum med olika intressenter för att identifiera och lyssna till problemställningar och intressen hos olika grupper.
- Medborgarforum och framtidsråd för att diskutera med medborgare och idéburna organisationer.
- Central myndighetskontakt som ger idéburna organisationer tillgång till information om aktuella politiska initiativ.

PARTNERSKAP:

- Arbetsgrupp eller kommitté som kan vara en permanent eller tillfällig expertgrupp för att ge råd om politiska preferenser.

2. Formulering

Myndigheter har i regel väl inarbetade förfaranden för att ta fram ett politiskt initiativ. Här involveras idéburna organisationer genom att exempelvis identifiera problem, ta fram förslag till lösningar och lämna argument för de förslag de förespråkar. En central del i detta steg är att underlätta möjligheten till samråd samt skapa utrymme för olika former av dialog för att samla in synpunkter från intresserade aktörer.

Idéburna organisationers bidrag:

- **FÖRESPRÅKA:** Säkerställa att man tar hänsyn till olika intressenters behov och intressen som påverkas av det politiska initiativet.
- **INFORMERA OCH MEDVETANDEGÖRA:** Idéburna organisationer informerar medlemmar, användare och andra berörda medborgargrupper om arbetet med det politiska initiativet.
- **EXPERTIS OCH RÅDGIVNING:** Att tillhandahålla analyser och forskning om de frågor som det politiska initiativet handlar om eller att visa på om ytterligare prioriteringar bör inkluderas.
- **INNOVATION:** Att erbjuda lösningar ofta med nya infallsvinklar, praktiska lösningar och konkreta modeller som är anpassade till speciella användargrupper och situationer.
- **TILLHANDAHÅLLA TJÄNSTER:** Bidra med input till arbetet för att säkerställa att det möter deras specifika användares behov på bästa sätt.
- **BEVAKA OCH GRANSKA:** Att följa arbetet med det politiska initiativet för att se till att intressenters behov beaktas och att processen är öppen och tillgänglig för alla.

Myndigheters ansvarsområden:

- **INFORMATION:** Tillhandahålla detaljerad information i rätt tid om aktuella samrådsförfaranden och andra former för utbyte av information och idéer.
- **PROCESSER:** Utveckla och följa miniminivåerna för samråd, som exempelvis tydliga mål, regler för medverkan, tidslinjer, kontakter etc. Organiserar öppna samrådsmöten, som alla potentiella intressenter bjuds in till.
- **RESURSER:** Se till att det finns tillräckliga tidsramar och möjligheter för att garantera att olika nivåer av det civila samhället kan delta i samrådet.
- **LYHÖRDHET:** Garantera att relevanta myndighetsföreträdare deltar aktivt genom att lyssna, reagera och ge feedback på samrådssvar.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Öppen och fri tillgång till policydokument, genom en öppen och tillgänglig källa som samlar all information om de olika politiska initiativen. Säkerställa att informationen är tillgänglig i olika format för att nå allmänheten i stort.
- Webbplats med en omfattande tillgång till centrala dokument och information om offentliga evenemang och liknande.
- Kampanjer och lobbying för att utforma politiken genom yttranden, positioner, brev och manifest.
- Publika webbsändningar från utfrågningar, möten och debatter så att allmänheten kan se och lyssna i realtid.
- Forskning som bidrar till arbetet med det politiska initiativet.

SAMRÅD OCH DIALOG:

- Utfrågningar och paneler med intressenter för att identifiera och tolka känsligheten, lyhörddheten för frågeställningarna, samt för att samla in förslag, endera genom personliga möten eller på webben.
- Expertseminarier och möten med relevanta experter för att ta fram specialiserad kunskap, forskning eller studier som kan användas när det politiska initiativet förbereds.
- Kommittéer och rådgivande organ med olika intressenter som består av eller inkluderar företrädare för idéburna organisationer – kan vara permanenta eller tillfälliga.

PARTNERSKAP:

- **Samarbete under formuleringsarbetet:** Idéburna organisationer deltar aktivt i arbetet med delar av lagstiftningsprocessen.

3. Beslut

Formerna för politiskt beslutsfattande varierar beroende på det nationella sammanhanget och de olika ländernas lagstiftning. Gemensamma kännetecken är att ett departement utarbetar ett politiskt direktiv, eller lagstiftningsförslag, som sedan antas genom parlamentarisk omröstning eller folkomröstning och som sedan kräver genomförandelagstiftning. Lagutkast och motioner ska vara öppna för synpunkter från idéburna organisationer. Det offentliga ska utvärdera de olika åsikter och synpunkter som lämnats innan beslutet fattas. I detta skede utgör samrådet en central del för att beslutet som fattas ska bli väl underbyggt. Det är emellertid myndigheterna som har det slutliga beslutsmandatet, om inte beslutet fattas genom en offentlig omröstning, folkomröstning eller genom någon annan typ av medbeslutandemekanism.

Idéburna organisationers bidrag:

- **FÖRESPRÅKA:** Påverka beslutsfattarna före omröstningen utifrån sitt särintresse och expertis.
- **INFORMATION OCH MEDVETANDEGÖRANDE:** Informera medlemmarna, användare och olika medborgargrupper om de politiska besluten och deras eventuella effekter.
- **EXPERTIS OCH RÅDGIVNING:** Tillhandahålla detaljerade analyser för att informera och påverka beslutsfattare.
- **BEVAKA OCH GRANSKA:** Följa beslutsprocessen, se till att den är demokratisk, transparent och så effektiv som möjligt.

Det offentliga ansvarsområden:

- **INFORMATION:** Tillhandahålla information om den politik som är under utarbetande.
- **PROCESSER:** Att erbjuda och följa upp vald form av medbeslutandemekanismer när det är lämpligt.
- **RESURSER:** Att möjliggöra och understödja idéburna organisationers aktiva medverkan genom att de inkluderas i beslutsfasen.

-
- **LYHÖRDHET:** Att lyssna, ta hänsyn till och låta sig påverkas av synpunkter från idéburna organisationer.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Organisering av kampanjer och lobbying för att påverka beslutsfattarna, till exempel med hjälp av broschyrer, webbplatser, pressmeddelanden och offentliga demonstrationer.

SAMRÅD OCH DIALOG:

- Öppna möten eller kommittésammanträden för att garantera öppna och tillgängliga debatter under beslutsfattandet.

PARTNERSKAP:

- Gemensamt beslutsfattande via forum, konsensuskonferenser och andra deltagarmöten.
- Gemensamt beslutsfattande som exempelvis medbeslutande i budgetfrågor.

4. Genomförande

Detta är det steg då många idéburna organisationer är mest aktiva, exempelvis i tillhandahållande av tjänster och genomförande av projekt. Stor del av det arbete som görs av idéburna organisationer under de föregående stegen syftar ofta till att försöka påverka genomförandet av politiken. Denna fas är särskilt viktig för att säkerställa att det avsedda resultatet med det politiska initiativet uppnås. Tillgång till tydlig och öppen information om förväntningar och möjligheter är viktiga i detta steg, samt aktiva partnerskap.

Idéburna organisationers bidrag:

- **INFORMATION OCH MEDVETANDEGÖRANDE:** Fokuserar primärt på att öka allmänhetens medvetenhet, beskriva fördelar och nackdelar samt följderna av politiken.
- **TILLHANDAHÅLLA TJÄNSTER:** Idéburna organisationer är ofta en viktig aktör som tjänsteutförare i genomförandet av politiska initiativ, ofta med huvudansvar för att leverera resultat.
- **BEVAKA OCH GRANSKA:** Att bedöma och säkerställa att politiken genomförs på det sätt som avsetts och att det inte skapar negativa bieffekter.

Det offentligas ansvarsområden:

- **INFORMATION:** Tillhandahålla information om hur politiken ska genomföras. Vilket mål man vill uppnå och vilket tillvägagångssätt man ska använda sig av som t ex offentlig upphandling, projektansökningar och andra finansieringsformer.
- **PROCESSER:** Följa fastställda regler och förordningar för genomförande av politiken.
- **RESURSER:** Möjliggöra aktiv medverkan från idéburna organisationer under genomförandefasen genom att man avsätter speciellt stöd för detta, finansiellt eller på annat sätt som t ex administrativt stöd.
- **LYHÖRDHET:** Vara tillgänglig och reagera på specifika behov som uppstår när det politiska initiativet genomförs.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Öppen och fri tillgång till det offentligas dokument gällande eventuella hänsyn till projektupphandlingar och andra former av genomförande.
- Webbplats med omfattande tillgång till centrala dokument och offentliggörande av offentliga initiativ.
- Information via e-post för att avisera kommande projekt och finansieringsmöjligheter.
- Frågor och svar på webben eller i andra kanaler för att erbjuda information som presenteras i formen ”frågor och svar”, som syftar till att ge hjälp och vägledning.
- Offentlig upphandling eller liknande processer så att förfarandet är öppet och transparent.

SAMRÅD:

- Evenemang, konferenser, forum och seminarier för att informera och diskutera genomförandet av politiken med idéburna organisationer och allmänheten.

DIALOG:

- Kapacitetsbyggande seminarier för att öka relevant kunskap och kapacitet för ett bra genomförande.
- Utbildningsseminarier för idéburna organisationer och det offentliga om särskilda ämnen som är relevanta för genomförandet, t ex om upphandling, projekt- och finansieringsansökningar.

PARTNERSKAP:

- Strategiska partnerskap där idéburna organisationer och myndigheter bildar ett partnerskap för att genomföra politik. Detta kan sträcka sig från ett litet pilotprojekt till ett totalansvar för genomförande inom ett politikområde.

5. Bevakning

I detta skede har de idéburna organisationerna till uppgift att granska och bedöma resultaten av den genomförda politiken. Det är viktigt att ha ett effektivt och öppet granskningssystem för att kunna utvärdera om politiken/programmet uppnår det avsedda syftet.

Idéburna organisationers bidrag:

- FÖRESPRÅKA: Att följa och öppet uttala om det politiska initiativet har nått de avsedda intressenterna och om det har lett till det önskade resultatet för samhället eller inte.
- EXPERTIS OCH RÅDGIVNING: Att samla belägg eller forskning om politikens effekter, inkluderar arbetet i tankesmedjor och forskningsinstitut.
- TILLHANDAHÅLLA TJÄNSTER: Ansvar att övervaka effekterna av programmet när det gäller kvalitet, hållbarhet, effektivitet och verkliga exempel.
- BEVAKA OCH GRANSKA: En prioriterad roll för att övervaka politikens effekter och viktigt för att se till att de avsedda målen har uppnåtts.

Myndigheters ansvarsområden:

- INFORMATION: Tillhandahålla information om aktuell status för politiken.
- LYHÖRDHET: Lyssna och reagera på särskilda synpunkter som lyfts fram av idéburna organisationer och det civila samhället.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Öppen och fri tillgång till information om den politiska utvecklingen.
- Insamling av exempel på och statistik om projektets förverkligande.
- Utvärdering av politiken och dess inverkan via konferenser och rapporter.
- Oberoende forskningsstudier för att dra lärdomar.

SAMRÅD:

- Feedback-mekanismer för att följa förloppet, som undersökningar, webbenkäter eller frågeformulär.

DIALOG:

- Arbetsgrupp eller kommitté som består av idéburna organisationer (både brukare och utförare) som ansvarar för granskning och utvärdering av det politiska initiativet.

PARTNERSKAP:

- Arbetsgrupp eller kommitté som består av idéburna organisationer och myndigheter som samlas i ett strategiskt partnerskap för att granska och utvärdera det politiska initiativet.

6. Omformulering

De kunskaper som samlats in vid bedömning av genomförandet av politiken, tillsammans med de behov som utvecklas i samhället, kräver ofta en omformulering av politiken. Detta måste bygga på tillgång till information och möjligheter till dialog för att fastställa behov och initiativ. Denna omformulering gör det möjligt att inleda en ny cykel av beslutsfattande.

Idéburna organisationers bidrag:

- **FÖRESPRÅKA:** Utöva påtryckningar för förnyelse av politiken genom att påvisa konsekvenser av den aktuella politiken för att uppfylla behoven hos brukare eller medborgare.
- **EXPERTIS OCH RÅDGIVNING:** Genomföra forskning och analys för att identifiera luckor i det aktuella politiska initiativet och ge en logisk grund för omformulering.
- **INNOVATION:** Att utveckla nya infallsvinklar för att hantera den relevanta politiska frågan. Detta kan vara en central del av den politiska förnyelsen.
- **TILLHANDAHÅLLA TJÄNSTER:** Att identifiera hinder och samla belägg för att illustrera nya behov som kräver en omformulering av politiken.

Det offentligas ansvarsområden:

- **INFORMATION:** Tillhandahålla information om möjlig omprövning av en politik och uppfattningar om vilka ändringar av politiken som krävs.
- **PROCESSER:** Skapa öppna och tillgängliga processer för medverkan i att omformulera politiken.

-
- **RESURSER:** Göra möjligt och stödja en aktiv medverkan från idéburna organisationer och det civila samhället.
 - **LYHÖRDHET:** Att lyssna och agera utifrån idéburna organisationers synpunkter.

Användbara verktyg och mekanismer:

INFORMATION:

- Öppen och fri tillgång till information som består av utvärderingar, studieresultat och andra resultat om den befintliga politiken.

SAMRÅD:

- Konferenser eller möten för att utforma omformuleringen av politiken som planerats av myndigheter.
- Webbsamråd för att samla synpunkter från det civila samhället om hur politiken/projektet ska följas upp.

DIALOG:

- Seminarier och rådgivande forum för att engagera intressenter i utvecklingen av nya inriktningar på det politiska området, tex öppna mötesplatser och andra metoder för innovation.

PARTNERSKAP:

- Arbetsgrupp eller kommitté där idéburna organisationer utgör en expertgrupp tillsammans med andra intressenter och myndigheter med syfte att rekommendera en omarbetad politik.

IV.iii. Övergripande verktyg och mekanismer för medverkan av idéburna organisationer i den politiska beslutsprocessen

Under samrådsförfarandet för att ta fram koden nämnde många idéburna organisationer i Europa att det i många länder fanns olika typer av övergripande strukturer eller mekanismer för medverkan i den politiska beslutsprocessen, som tex Överenskommelsen i Sverige. Dessa och andra övergripande mekanismer kan delas upp på följande sätt:

1. E-deltagande

E-verktyg erbjuder stora möjligheter för idéburna organisationer och civilsamhället att medverka i den politiska beslutsprocessen. De bidrar till att öka institutionernas öppenhet, ansvarsskyldighet och lyhördhet, och främjar medborgarnas

engagemang. De kan dessutom öka självbestämmandet och den demokratiska processens tillgänglighet. För att dra full nytta av deras potential bör e-verktyg integreras i alla skeden av beslutsprocessen och användas av alla typer av aktörer inklusive myndigheter på alla nivåer och det organiserade civila samhället.

2. Kapacitetsbyggande för deltagande

Ett genomgående och viktigt tema är att kontinuerligt utveckla kapaciteten och kompetensen hos lokala, regionala och nationella idéburna organisationer så att de aktivt kan involveras i den politiska beslutsprocessen, i projekt och att tillhandahålla tjänster. Kapacitetsbyggande omfattar också utbildningsseminarier för att förbättra förståelsen för den ömsesidiga roll som idéburna organisationer och det offentliga har eller olika typer av utbytesprogram för att underlätta förståelsen för varandras roller och perspektiv.

3. Strukturer för samarbete mellan idéburna organisationer och det offentliga

För att förenkla samverkan mellan myndigheter och idéburna organisationer finns det i vissa länder ett samordningsorgan. Dessa kan exempelvis vara offentliga organ som har en speciell kontaktperson för civilsamhället i varje myndighet, ett centralt samordningsorgan som samtalspart för idéburna sektorn, eller gemensamma strukturer som kommittéer med olika intressenter. Det kan också vara olika typer av arbetsgrupper, expertråd och andra rådgivande organ (permanenta eller tillfälliga) eller andra former av allianser/koalitioner mellan idéburna organisationer som samlar resurser och bygger upp gemensamma ståndpunkter.

4. Överenskommelser för samverkan mellan idéburna organisationer och det offentliga

I många europeiska länder finns överenskommelser mellan idéburna organisationer och det offentliga som definierar parternas olika åtaganden, roller och ansvar samt hur man ska samverka. Dessa dokument skapar en gemensam grund för samverkan och underlättar en pågående dialog och ömsesidighet mellan idéburna organisationer och det offentliga. De kan tex vara bilaterala överenskommelser med parlament eller regeringar, olika typer av strategidokument för samarbete eller officiella samverkansprogram som har godkänts av det offentliga.

V. Matris för medverkan i beslutsprocessen

För att illustrera hur de olika dimensionerna i koden är relaterade visar matrisen nedan de olika stegen i den politiska beslutsprocessen och deras samband med de olika nivåerna för medverkan. Den bygger på erfarenheter från civilsamhället i Europa, och är avsedd att inspirera till handling och att utveckla samverkan mellan idéburna organisationer och det offentliga.

Vid varje steg i beslutsprocessen (i matrisen från vänster till höger) finns det olika nivåer av deltagande från idéburna organisationer (i matrisen nedifrån och upp). Tanken är att stegen i den politiska beslutsprocessen ska kunna tillämpas i en mängd olika sammanhang i hela Europa, från lokal till nationell nivå. Som förklarats ovan kan nivåerna av deltagande vid varje skede i beslutsprocessen variera från låg till hög, och det är tänkt att de föreslagna verktygen ska inspirera och ge idéer till medverkan.

Matrisen kan användas på en rad olika sätt, exempelvis för att kartlägga på vilken nivå en idéburen organisation involveras eller deltar aktivt i en viss politisk process. Den kan också användas till att utvärdera idéburna organisationers medverkan under ett särskilt skede genom att vara en mall för att kartlägga en process. Matrisen kan också användas som ett praktiskt verktyg för idéburna organisationers planering av politiska aktiviteter. I de olika rutorna i matrisen i det här exemplet listas olika mekanismer som man kan använda sig av i de olika stegen i den politiska beslutsprocessen för de olika nivåerna av medverkan. Dessa är inte avsedda att vara uttömmande utan snarare till att inspirera och vara anpassningsbar för många olika användningsområden.

Matrisen nedan illustrerar de inbördes beroende elementen av medverkan i den politiska beslutsprocessen. Detta exempel visar hur de användbara verktygen som nämns ovan kan uppnå den avsedda nivån av deltagande vid varje steg i beslutsprocessen.

**NIVÅER AV
DELTAGANDE**

Partnerskap	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupp eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbete under formuleringsarbetet 	
Dialog	<ul style="list-style-type: none"> • Utfrågningar och offentliga forum • Medborgarforum och framtidsråd • Central myndighetskontakt 	<ul style="list-style-type: none"> • Utfrågningar och frågepaneler • Expertseminarier • Kommittéer och rådgivande organ med flera intressenter 	
Samråd	<ul style="list-style-type: none"> • Petitioner • Webbsamråd eller andra tekniker 	<ul style="list-style-type: none"> • Utfrågningar och frågepaneler • Expertseminarier • Kommittéer och rådgivande organ med flera intressenter 	
Information	<ul style="list-style-type: none"> • Enkel och öppen tillgång till information • Forskning • Organisering av kampanjer och lobbying • Webbplats för centrala dokument 	<ul style="list-style-type: none"> • Öppen och fri tillgång till policydokument • Webbplats för centrala dokument • Kampanjer och lobbying • Webbsändningar • Forskningsinformation 	
STEG I DET POLITISKA BESLUSFATTANDET	Fastställande av agendan	Formulering	

	<ul style="list-style-type: none"> • Gemensamt beslutsfattande 	<ul style="list-style-type: none"> • Strategiskt partnerskap 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupper eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupper eller kommitté
	<ul style="list-style-type: none"> • Öppna plenarmöten eller kommittésammanträden 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapacitetsbyggande seminarier • Utbildningsseminarier 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupper eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> • Seminarier och rådgivande forum
	<ul style="list-style-type: none"> • Öppna plenarmöten eller kommittésammanträden 	<ul style="list-style-type: none"> • Evenemang, konferenser, forum, seminarier 	<ul style="list-style-type: none"> • Mekanismer för synpunkter 	<ul style="list-style-type: none"> • Konferenser eller möten • Websamråd
	<ul style="list-style-type: none"> • Organisering av kampanjer och lobbying 	<ul style="list-style-type: none"> • Öppen tillgång till information • Webbplats för tillgång till information • Påminnelser via e-post • Frågor och svar • Offentliga anbuds-förfaranden 	<ul style="list-style-type: none"> • Öppen tillgång till information • Insamling av exempel • Utvärderingar • Forskningsstudier 	<ul style="list-style-type: none"> • Öppen tillgång till information
	Beslut	Genomförande	Granskning	Omformulering

Producerat av Överenskommelsens uppföljningskansli med
stöd av regeringen som ett verktyg för samverkan och dialog.
OVERENSKOMMELSEN.SE

TRYCK: Wassberg + Skotte Tryckeri, Stockholm, 2011
GRAFISK FORM: Pasadena Studio

